

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 8 Sayı: 37 Volume: 8 Issue: 37

Nisan 2015 April 2015

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

TOKTOGUL SATILGANOV'UN ŞİİRLERİNDE VATAN VE MİLLET SEVGİSİ LOVE OF NATION AND PATRIE IN POEMS OF TOKTOGUL SATILGANOV

Enver KAPAĞAN*

Öz

Rusların Kırgız topraklarını işgale başladıkları bir dönemde hayata gözlerini açan Toktogul, hayatın her türlü sıkıntısını yaşar. Yaşadığı dönemde bir taraftan Hokant hanlığının bölgedeki son demlerine tanıklık eder. Kardeş kavgalarına şahit olur. Bir yandan ise dinine, diline ve kültüre yabancı oldukları bir milletin işgaline uğrarlar. Yaşanan her olayda halkı ile beraber hareket eden akın, halkına sıkıntı getirecek herhangi bir söz veya davranışta bulunmaz. Yeri gelir, 1898 Andican başkaldırısında olduğu gibi, başkaldırına bizzat iştirak eder, yeri gelir halkı için yıllarca sürgün ve hapis hayatı yaşamaya razı olur.

Toktogul, Sovyet Rusya dönemi rejiminin heyecanlı bir bekçisi ya da destekçisi olmaz. Ancak kendisi ve halkı adına geçmişin acılarını biraz da olsa hafifletir düşüncesi ile ilk başlarda devrim vaatlerini de düşünerek devrimi destekler.

Toktogul, iyi bir destan söyleyicisi, usta eğitici, atışmacı ve kobuz çalması gibi yönleri ile kendini kabul ettirir. Yaşadığı dönemde şiirleri dilden dile dolaşır. Birçok şiiri sonradan halk ağzından derlemek suretiyle kayda geçirilir.

Bu çalışmamızda Toktogul Satılganov'un şiirleri üzerinden kendisinin de mensubu olduğu Kırgız halkına olan sevgisi ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kırgız, Kırgızistan, Kırgız Şiiri, Toktogul Satılganov, Akın, Rusya

Abstract

Toktogul who was born in the time that Russian invasion in Kyrgyzstan began, experience all kind of hardship with his nation. He witnessed the last times of Hokantkhante in the area. He also witnessed fratricidal quarrels. By the way, the invasion of a foreign community whose language, religion and and is totaly stranger to them. He always move with his people and neverlet any negative out come occurs. He sometimes participate in there bellion personally as in the Rebellion of Andicanin 1898, and he also some times serves a time in prison for his people.

Toktogul, was not a excited guardian of supporter of Soviet Russian era. However, he supported the promises of revolution in the beginning because he thinks that socialism could be decrease the pains of past and hardships.

Toktogul, was a good epic teller, master educatorand he is good at playing kopuz. His poems was in circulation in society when he was alive. Many of his poems was written afterward by collectingfrom folk.

In this study, the love of Toktogul Satılganov to Kyrgyznation is tried to put emphasis on through his poems.

Keywords: Kyrgyz, Kyrgyzistan, KygyrPoetry, ToktogulSatılganov, Invasion, Russia.

Giriş

Toktogul, çok sorunlu bir zamanda dünyaya gelir. Çünkü onun dünyaya geldiği yıllarda, Kırgız topraklarının bir kısmı Çarlık Rusya'sının işgali altındadır. Diğer taraftan Hokant hanlığı idaresindeki Kırgız topraklarında sıkıntılar devam eder. Ruslar, bölgeyi bölüp ele geçirmek için beyleri kışkırtırlar. Bu nedenle boylar arası iç çekişmeler sürmektedir (Akmataliyev, 2014:4).Toktogul'un gençlik ve sonrasına denk gelen zaman dilimi ise Rusların Tüm Kırgız topraklarını ele geçirdikleri, özellikle iskân politikaları ile halkı canından bezdirdiği, bunun neticesi olarak birçok başkaldırının meydana geldiği bir dönemdir (Özgen, 2014: 15). Bu dönemde ön plana çıkan en önemli topluluklardan biri olan Akınlar, aynı zamanda dönemin aydın kesimini temsil ederler. Özellikle de göçebe yaşam biçiminin doğal bir sonucu olarak yazılı edebiyatın yeterince gelişmediği bir dönemde sözlü edebiyatın en önemli temsilcisi olarak akınlar, toplumun hatırı sayılır kişilerindendirler. Onlar her an halkın içindedirler. Halkın nabzını tutarlar ve gezip, görüp, işittiklerini eserlerine taşırlar. Yeri gelir halk ile isyana katılırlar, yeri gelir halk ile şenliklerde beraber olurlar. Bu yüzden toplumla bu kadar iç içe yaşayan, sanatlarını köy köy, şehir şehir gezerek icra eden akınlar, halkın yaşadıklarına kayıtsız kalamazlar. Bu dönemin sorunları tüm Kırgız akınlarında olduğu gibi Toktogul'un şiirlerinin de ana temasını oluşturur. O, Halkın duygularına tercüman olup, halkın yaşadığı tüm sıkıntılarını şiirlerine taşıyarak tarihe tanıklık edecek önemli eserler ortaya çıkarır. Bunun yanında yaşamdan da kopmaz, aşk, sevgi, insanlık, barış gibi duyguları ön plana alan şiirler de söyleyerek, bu kadar

*Yrd. Doç. Dr. Enver KAPAĞAN, Kastamonu Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü.

sorunun içinde insanın ve insanlığın taşınması gereken vicdani, ahlaki ve kanuni değerlerden çok uzaklarda yaşayanlara ders verir. Çünkü Togtogul'un hayat sürdüğü coğrafyada Rusların eliyle vuku bulan hadiseler nedeniyle bu bölgede insanlık neredeyse tüm değerlerini kaybeder, kendine benzemeyeni tamamen yok etme yönünde programlanır. Bu dönemde Toktogul sanatıyla tüm olumsuzlukların karşısında yer alarak abideleşir

ToktogulSatılganov'un Hayatı

ToktogulSatılganov, 1964 yılında Oş bölgesi içerisinde yer alan Ketmen-Töbö kasabasına bağlı Kuççu Su köyünde dünyaya gelir. Babasının adı Satılgan, Annesinin adı ise Burma'dır. Babası, çiftçilikle uğraşan, irticalen şiirler söyleyebilecek kadar yetenekli biridir. Annesi ise çok iyi ağıt okumasıyla tanınan bir kişi olarak bilinir (Асаналиев,1988: 64). Maddi olarak orta halli bir ailede hayata gözlerini açan akın, daha küçük yaşlardan itibaren hayatın zorluklarını yaşamaya başlar.

Satılganov'un en büyük avantajı, sözlü şiir geleneğinin çok kuvvetli olduğu Kırgızistan'da dünyaya gelmesidir. Bunun yanında şiire merakı olan bir aileye mensup olmasıdır. Bu onun küçük yaşlardan itibaren şiire merak sarmasına vesile olduğu gibi yeteneklerini geliştirmesine de büyük katkılar sağlar. Bunun yanında devrin ünlü Kırgız akınları olan *Sartbay, Esenaman ve Çondu* gibi söz erbablarının şiirleri de onun sanatında ve sanatçı kişiliğinin gelişiminde önemli rol oynar. Özellikle yirmili yaşlarda iken atışmada Arzımat adlı ozanı yenmesiyle halk arasında da tanınmaya başlar. Rusya'nın yeni yeni hâkimiyet kurmaya başladığı bir coğrafyada dünyaya gelmesi ve bu dönemde yaşanan sıkıntılara tanıklık etmesi de şiirlerinin muhtevasının şekillenmesinde etkili olur. Halkın maruz kaldığı sıkıntılar sebebiyle fikren ve fiziken halkın yanında yer alır. Rusların bölgede sosyal, ekonomik, dini ve kültürel anlamda baskılarına karşı çıkar. Halkın yavaş yavaş Hristiyanlaşmasına ve Ruslaştırılmasına sert tepki verir. 1898 yılında Andican'da başlayan isyana iştirak eder. Bundan dolayı Çarlık Rusya'sı tarafından önce idama mahkûm edilir, sonra bu ceza hafifletilerek Sibiry'a sürgüne gönderilme cezasına çevrilir. Bu kararla ilk sürgün hayatı da başlar. Sürgün sırasında yaşadıklarına daha fazla katlanamayan şair, 1902 yılında kaçır, birçok zorlu yolu büyük sıkıntılarla katederek 1904 yılında Kırgızistan'a ulaşır. Yakalanıp ikinci defa sürgüne gönderilen şair, ancak 1910 yılında kendisine biçilen cezayı tamamladıktan sonra yurduna döner. İlk sürgün sırasında Sibiry'a gönderilirken yolda kendisine çok fazla eziyet edilir. Bu yolda Çarlık Rusya'sı görevlilerinin kendisine yaştattıklarını "*Azaba Düştü Ömrüm*" adlı şiirinde şu şekilde şiirinde dile getirir.

Карып болуп кайран жан
Кир басты кызыл өнүмү
Азаптан башым кутулбай,
Ачпады жарык көңүлдү.
Чулдураган солдаттар
Билбейт го менин жөнүмдү.
Азап менен өткөрдүм
Айдалып жүрүп өмүрдү.
Көзүмдүн жашы мончонтоп
Көкүрөккө төгүлдү.
(Akmataliyev, 2014:4).
*Kötüleşti gitti zavallı can
Kir bastı kızıl yüzümü
Zulümden başım kurtulmaz
Açamadım aydınlık gönlümü
Şuursuzca konuşan askerler
Anlamazlar halimi
Zorlukla geçirdim
Sürünerek ömrümü*

ToktogulSatılganov, yolculukta yaşadığı sıkıntıları, sürgün ve hapis hayatı sırasında da yaşar. maruz kaldığı sıkıntılara şiirlerinde açık bir şekilde ifade bulur. '*Kazak Jerindeki*' adlı şiirinde bu sıkıntıları kısaca şu şekilde özetler:

Омбудагы түрмөдө
Камап жатты отуз ай
Залим паша Николай
Солдатына урдуруп
Зар какшатты ушундай.
(ЭРКЕБАЕВ, 2014: 56)

*Ombu'daki hapishanede
Tutup yatırdı otuz ay*

Zalim padişah Nikolay
Askerlerine vurdurup
İnletip kusturdu böylece

ToktogulSatılganov, şartlar ne olursa olsun Kırgız halkının özgürlüğünü ve halkın selametini düşünür. Halktan gelecek iyi bir haber onun tüm dertlerini dağıtmasına yeterli olur. Bu yüzden Toktogul, sürgündeyken söylediği: “Elveda Ana”, “Özgürlük Zamanı Gelecek”, “Elveda Halkım”, “Sürgündeyken” “inleyen Halkım selamette mi?” ve benzeri şiirlerinde halkı şiirlerinin merkezine yerleştirir. Halktan gelecek iyi bir haber bekler. Gelecek güzel günlere dair ümidini taşır.

1913 yılına gelindiğinde Çarlık Rusya’nın baskıları ve koyduğu vergiler halkın yaşam gücünü tümünden yitirmesine neden olur. Bununla beraber Ruslardan cesaret alan bazı bey ve zenginler de yönetimin gözüne girmek için toplumda türlü sıkıntılara neden olur. Toktogul, toplumda meydana gelen bu olaylara sessiz kalmayıp eleştirilerini dile getirir. Bu nedenle halka zulmeden bazı bey ve zenginlerin saldırısına uğrar. Yalan haberlerle tutuklanıp altı ay Namagan hapisanesinde yatar. Toktogul’u, hapisten kurtarmak için dönemin tanınan akınlarından ‘Kalık’ ve ‘Eşmambet’ bölge bölge gezip, para toplayıp Toktogul cezasına karşılık gelen fidyeyi verirler. Bu şekilde onun tekrar özgürlüğüne kavuşmasını sağlarlar. Satılganov, ‘Zamana’ adlı şiiri bu dönem hapis hayatı sırasında yazar. Yazdığı şiirde bereketin gittiğini zamanın bozulduğunu gelen rejimin gaddarlığı ile beylerin zalimliğini işler. Dökme¹ akın Satılganov, daha yaşadığı dönemde, genç sayılabilecek yaşta birçok şairi etkileme başarısını gösterir. Hatta ‘TogolokMoldo, Kalık Akiev, BarpıAlıkulov, AlımkulYsünbaev’ gibi akınlar kendilerini ToktogulSatılganov’un talebeleri olarak varsayarlar. Hayatında birçok sıkıntı yaşamış olmasına karşın her zaman sanatında halkını ön plana alır ve sanatını bu yönde icra eder (Akmataliyev,201 339-341).

Özellikle Ekim devriminden önce Çarlık Rusya’sı ve menfaatlerini kaybetmek istemeyen bazı bey ve zenginler sindirme, köleleştirme, milli, manevi değerlerden uzaklaştırma faaliyetlerine girişirler. Bunun neticesinde, kendisinin ve Kırgız Türklerinin maruz kaldığı baskı, asimile, sömürü, sürgün ve kıyımlardan çok fazlası etkilenir. Bu nedenle kendisinde Çarlık Rusya’sı ve onunla hareket edenlerden intikam ve öç alma duygusu gelişir.

Toktogul, iyi bir destan söyleyicisi, usta eğitici, atışmacı ve kobuz çalması gibi yönleri ile kendini kabul ettirir. Yaşadığı dönemde şiirleri dilden dile dolaşır (Искаков-Искакова , 2002: 228-229). Birçok şiiri sonradan halk ağzından derlemek suretiyle kayda geçirilir.

Kendisine olan sevgiden dolayı bugün hemen her şehirde onun adı okullarda yaşatılır. Adına üst düzey madalyalar verilmektedir. Kırgızistan’da ToktogulSatılganov hakkında bir çok eser neşredilmiş, ‘Toktogul Ansiklopedisi’ yayımlanmış ve birçok yüksek lisan, doktora, doçentlik tezlerine konu olmuştur. Bunların yanında 2014 yılı TÜRKSOY tarafından Türk dünyası ToktogulSatılganov yılı ilan edilmiştir.

Kırgız tarihindeki en çalkantılı dönemlerin birinde dünyaya gelen şair 1933 yılında doğduğu yer olan Ketmen-Töbö’de hayata gözlerini yumar.

Derlenip basılan başlıca eserleri ve basım yılları:Seçmeler (2014), Toktogul Ansiklopedisi (2014), Kedaykan (2014).Kedaykan (1938), Toktogul’un Şiirleri (1938), Toktogul’un Şiirleri ve Kalık’ın hatıraları (1940), Şiirleri (1940), Eserleri (1950), Şiirleri (1954), Şiirlerinin Külliyyatı (1956), Yaşa Sovyet Hükümeti-Şiir Külliyyatı (1957), Eserlerinin İki ciltlik külliyyatı (1957), Eşen (Molla)-Şiirleri (1964), Alımkın (1965), Seçilmiş Eserler (1976), Nasihat (1978), Sanat (Vecize) Şiirleri, (1985),(Türkhan, 2014: 28)

Şiirlerinde Vatan ve Millet Sevgisi

Toktogul’a göre bu dünya menfaati için; insanlara eziyet etmek, onları hor görüp çıkarı için kullanmak gereksizdir. Çünkü o, geçici olan dünyanın buna değmediğini düşünür. Dünyanın geçiciliğini ‘Dünya’ adlı şiirinde şöyle ifade eder:

Бул дүнүйө бекерсин
Бир күнүөтүп кетерсин
Опосу жок дүйнөнүн
Түбүнө ким жетерсин
(Эркебаев, 2014: 18)
Bu dünya boşuna
Bir gün ölüp gidersin.
Sonu olmayan dünyanın
Kim dibine ulaşır?

Bu fikir yapısına sahip olduğundan dolayı da kendisine teklif edilen birçok şeyi elinin tersi ile iterek dünya malına tamah etmez. Halkın yanında yer alır ve halkın duygularına tercüman olmaya devam eder.

¹ İrticalen şiir söyleyebilen (Yudahin, K.K., 1998: 754)

Toktogul'un eleştirilerinden sadece dış düşmanlar nasibini almaz, Kırgız halkının içinden çıkıp halkı ezen bey ve zenginleri de sert bir dille eleştirerek halkının duygularına tercüman olur. 'Beş Kaman' adlı şiirinde kendi menfaatlerini korumak için halka baskı uygulayanları sürgün ve ölümü göze almak pahasına şu şekilde eleştirir:

Акмат, Дыйкан- алдамчы
Атакан, Минбай -жалганчы
Эгемберди, Бактияр-
Эл жегенге жардамчы.
(Эркебаев, 2014: 13)

*Akmat, Dıykan- Aldatıcı
Atakan, Minbay- yalancı
Egemberdi, Bahtiyar-
Halkı soyanlara yardımcı.*

Toktogul, yukarıda zikredilen sıkıntıların devamında gerçekleşen Ekim devrimine sahip çıkar ve bu devrimi şiirlerinde yüceltir (Kolcu 2006:249).Devrime sahip çıkmasının iki ana nedeni vardır. Birincisi, devrimin demokrasi, özgürlük ve halkların kendi kaderini tayin hakkı gibi vaatleridir (Ocakbeği, 2013:60). İkincisi devrimden önce Çarlık Rusya kaynaklı problemlerin hayatı çekilmez kılmasıdır. Özellikle de 'Ürkün' (büyük kaçış) ile sonuçlanan 1916 olaylarında yok olma tehlikesini yaşayan halkın Ekim devrimi ile biraz da olsa rahat bir nefes alma ümidini taşımasıdır.

Halkının ıstırabını çeken akın, sürgünde iken bile kendi dertleriyle beraber halkını da unutmayan biridir. Kendi düştüğü zor durumu ifade eder. Kırgız halkının selametini düşünür. Sürgünde iken yazdığı 'İnleyen Halkım Selamette mi?' adlı şiiri buna en güzel örnektir.

Энсеген элим аманбы?
Эгимдеги сакалым
Элсизде жүрүп агарды

....

Коюн багып байлардын
Кул болгондор аманбы?

....

Сар самандай саргайып
Зарлагандар аманбы?
(Искаков-Искакова, 2002:236)
*Azar çeken halkım selamette mi?
Çenemdeki sakalım
Vatansız yürürken ağardı*

...

Zenginin koyununa bakıp
Ona kul olanlar selamette mi?

...

Sarı saman gibi sararıp
İnleyenler selamette mi?

Vatana kavuşmak ve vatanında hayat sürmek onun için çok kıymetlidir. Bu kavuşma için geçmişte yaşadığı tüm sıkıntıları unutmaya ve kendisine yapılan tüm haksızlıkları dahi unutmaya razıdır. Aynı şiirinde bu duygularını şu şekilde dile getirir:

Кейибеймин кеткенге,
Өкүнбөймүн өткөнгө,
Мен ыраазы боломун
Эл журтуму көргөнгө!
(Эркебаев, 2014: 68)

*Üzüntü çekmem gidene
Pişman olmam geçene
Ben razı olurum
Halkım ve yurdumu görmeye*

Toktogul, devrimi vaat ettikleri ile ön plana çıkarırken, Kırgız halkını küçük düşürecek tek bir kelime kullanmaz. Aksine ölüm döşeginde iken bile halkını ve halkının selametini düşünür. Ölmeye yakın zamanlarda söylediği şiirde duygularını şu şekilde ifade eder:

Элимден кетсем мейличи
Эркинде элим гүлдөсүн

Калкымдан кетсем мейличи
Калын журтум гүлдөсүн
бөлүнсөм деле мейличи
бөтөнчө элим гүлдөсүн
(Эркебаев, 2014: 89)
Elimden (yurdumdan) gitsem de olur
(Yeterki)Özgürlükle halkım gül gibi açıversin
Elimden gitsem de olur
Bütün halkım gül gibi açsın
Parçalansam da olur
Tüm halkım gül gibi açılsın

Çarlık Rusya'sının işgallerindeki en büyük nedenin halkın birbirine düşmesi ve iç çekişmeler olduğunu yaşayarak görür. Bu yüzden halkın kurtuluşu ve refaha kavuşmasının yegâne yolunun birlik olmaktan geçtiğini düşünür ve bu yolda şiirleri ile uyarılarda bulunur. Nasihat adlı şiirinde:

Ölmeyip diri kalmazsın,
Can emanet, düşünerek bak.
Hırgür çıkarma sağlıklıyken,
Rızkın başı birliktedir...
(Kardeş Kalemler, 2014: 17)

Türk toplulukları arasına ekilen nifak tohumları ile birbirine karşı düşman haline gelmelerini kabullenmez ve hepsinin bir olduğunu şiirlerinde dile getirir. Özellikle de geniş coğrafyada hakimiyet kurmak için parçalama siyasetini uygulayan Rusların Kazak Kırgız kavgasını körükleme çalışmaları akını derinden etkiler. Sonradan çıkarılan husumettin ortadan kalkması için elinden geleni yapar. Bu konuyla ilgili 'Kazak Yerindeki Ir' adlı şiirinde kardeşliği güçlü bir vurgu ile şu şekilde dile getirir:

Эл экенбиз башынан
Казак, Кыргыз Бир тууган
Туушкан элди бөрүлөр
Бир бирине кас кылган
(Эркебаев, 2014: 89)
(Bir) Halkız biz başından
Kazak, Kırgız birer kardeş
Kardeş halkı (dışarıdan) birileridir
Bir birine düşman yapan

ToktogulSatılganov, yaşadığı tüm sıkıntılara rağmen vatan topraklarını işgal eden düşmanların yok olacağına, zulm edenlerin cezalarını çekeceklerine ve güzel günlerin geleceğine inanır. Bu durumu 'Cemen' adlı kişinin ağzından şu şekilde dile getirir:

Айрылганда Семенум:
Адил заман келет-деп
Тылегимди берет-деп
Зулумдун торун үзөт-деп
Ак падыша жыгылып
Акыры тактан түшөт-деп
Акыры заман оңолуп
Ак караны билет-деп
(Эркебаев, 2014: 89)
Аырılırкен Semen'im:
Adil zaman gelecek-deyip,
Dileğini ver, deyip
Zulümlerin sonu olur- deyip
Çar padişah yıkılıp
Sonunda tahttan düşer –deyip
Sonunda zaman düzelişip
İyi kötü bilinir deyip...

Onun halkına olan bağlılığı ve halkı için verdiği uğraşlar, halk nezdinde büyük kabul görür. Bu yüzden ToktogulSatılganov'un yeteneği ve yaptıkları halkın dilinde aşağıdaki atasözünde olduğu gibi karşılık bulur.

Tolubay gibi tenkitçi ol
Toktogul gibi şair ol

(Kırgız atasözü)

(Özgen, 2014: 185).

Toktogul'un halkına karşı olan büyük sevgisi yaşadığı dönem ve sonrasında herkesçe bilinir ve takdir edilir. Bu konuda yerli ve yabancı sayısız insanın iltifatına mazhar olmuş olan Toktogul Satılganov hakkında, ünlü akınlardan Barpy Alıkulov, şu ifadeleri kullanır:

Жазып турса кагаза
Катын өчпөйт, Токтогул
Кылымдарга ырдалат
Атын өчпөйт, Токтогул
Сүйкүмдүүсүн элине
Баркын өчпөйт, Токтогул
(Akmataliyev, 2014:4).
Yazılıp dursa kâğıda
Yazın ölmez, Toktogul
Asırlara seslenir
Adın ölmez, Toktogul
Kıymetlisin (güzelsin) halkına
Değerin ölmez, Toktogul

Daha yaşadığı dönemde şöhreti yakalayan ve halkın sevgisine mazhar olan Toktogul'e hem Çarlık hem de Sovyet Rusya'sı döneminde doğrudan ilişmekten çekinirler. Çünkü bu durum Ruslara karşı başkaldırmak için fırsat kovalayan halk için güçlü bir neden anlamına gelir. Bu yüzden bey ve zenginler üzerinden onu suçlu gösterip cezalara çarptırma yoluna giderler. Hatta devrimden sonra kendisine birçok makam mevki teklif edilir. Halkı sakinleştirmesi ve devrime inanması için kendisinden yardım istenir.

Sonuç

Rusların Kırgız topraklarını işgale başladıkları bir dönemde hayata gözlerini açan Toktogul, hayatın bölgedeki son demlerine tanıklık eder. Kardeş kavgalarına şahit olur. Diğer taraftan dinine, diline ve her türlü sıkıntısını halkı ile beraber yaşamıştır. Yaşadığı dönemde bir taraftan Hokant hanlığının kültüre yabancı oldukları bir milletin işgaline uğrarlar.

Yaşanan her olayda her olayda halkı ile beraber hareket eder. Halkına söz getirecek herhangi bir söz veya davranışta bulunmaz. Yeri gelir, 1898 Andıcan başkaldırısında olduğu gibi, başkaldırıya bizzat iştirak eder, yeri gelir halkı için yıllarca sürgün ve hapis hayatı yaşamaya razı olur.

Şan ve şöhretine gördüğü saygıya rağmen zengin, bey ve istilacıların safında yer almaz. Zulme sebep olanları şiirleri ile sert bir dille eleştirir.

Bu eleştirilerini kendi nefsinden ziyade halkı ve vatanı için seslendirir. Şiirinden de anlaşılacağı üzere o vatanına dönüp, öz toprağı ile hasret gidermek ve milletiyle kucaklaşmak için geçmişin tüm acılarını ve kendisine reva görülen işkencelerini unutmaya razıdır. Bunun yanında sürgünde sakalı ağarmış olmasına, aç susuz kalmış olmasına rağmen kendi halinden daha çok halkının selametini düşünecek bir ruh yüceliğine sahiptir.

Vatanına kavuşmak ve halkını selamette görmek karşılığında nasıl ki tüm geçmişi affetmeye razı ise halkına zulmedenlere de en ağır cezanın verilmesini hem diler, hem de bu yolda sözlü ve fiili olarak açık destek verir. İşte bu gaye ile Ekim devrimine destek verir. Elli yıla yakın bir süredir Çarlık rejiminin zulmü altında ezilen, sürülen, kıyıma uğrayan, milli ve manevi duyguları hor görülen halkı biraz olsun rahat nefes alır ümidini besler. Doğa, aşk ve nasihat konulu şiirlerine baktığımızda hayatı seven, müşfik bir karakter yapısına sahip olduğunu görürüz. Aynı Toktogul, halkına zarar veren olay ve olgular karşısında ise adeta tavizsiz bir tavır takınır.

Kısaca Toktogul, Sovyet Rusya dönemi rejiminin heyecanlı bir bekçisi ya da destekçisi olmamıştır. Ancak kendisi ve halkı adına geçmişin acılarını biraz da olsa hafifletir düşüncesi ile ilk başlarda devrim vaatlerini de düşünerek devrimi desteklemiştir. Çünkü birçok Türkistan aydını gibi Ekim devriminin vaatlerine o da inanmış veya inanmak zorunda kalmıştır. Fakat kısa sürede Rus yöneticilerinin niyetleri belli olmaya başlayınca halkı yeni bir soykırımla karşı karşıya bırakmamak için birçok aydın gibi susar ya da hayatını devam ettirmek için mecburen rejimi övmek zorunda kalır. Son zamanlarında özellikle de aydın kıyımının yaşandığı dönemlerde tüm korku ve endişeleri bir kenara bırakarak vatanının ve milletin selameti için şiirler yazar ve dilekte bulunur. Bugün Kırgız Türklerinin en önemli şahsiyetlerinden biri olmasının altında da bu nedenler yatmaktadır.

KAYNAKÇA

AKMATALİYEV, A (2014). *Токтогул Энциклопедиясы*, Бишке: Турар Басмасы.

AKMATALİYEV, A (2012). *Кыргыз Адабиятынын Тарыхы V. Силт*, Бишкек <.Полиграфбум Ресурсы.

- BURAN, Ahmet-ALKAYA, Ercan (1999). *Çağdaş Türk Lehçeleri*, Elazığ: Çağ Ofset.
- СМАНБАЕВ А-ИШЕКЕЕВ, Н (2007). *Кыргыз Адабияты* 6, 3. Басылышы, Бишкек: Билим.
- KOLCU, Ali İhsan (2006). *Çağdaş Türk Dünyası Edebiyatı* I, 2. Baskı, Erzurum: Salkım Söğüt Yayınevi.
- ОСАКБЕĞІ, Mustafa (2013) '202. Yüzyılın Başından 1940'a Kadar Orta Asya Ve Kırgızistan'ın Genel Durumu' *Ala Too Edebiyatı Dergisi*, S. 1, s. 59-61.
- ÖZGEN, Nurcan (2008). *Yirminci Yüzyılın İlk Yarısında Kırgızistan Edebiyatı Tarihi*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TÜRKHAN, İbrahim (2014). Kırgız Halk Şairi "Dağ Bülbülü" Toktogul Satılганov, *Kardeş Kalemler Dergisi*, S. 87, s. 12-25.
- YUDANIN, K.K. (1998). *Kırgız Sözlüğü*, (Türkçeye Çeviren: Abdullah Taymaz), Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, Cilt II. 4. Baskı.
- АРТЫНБАЕВ, Качкынбай (2004). *XX. Кылымдагы Кыргыз Адабиятынын Тарыхы*, Бишкек: Тач.
- ИСКАКОВБ.С-ИСКАКОВА Ч.Б (2002), *Кыргыз Адабияты* 8, Бишкек: Педагогика.
- ОМОРОВА, А.А. (2011). *Кыргыз адабияты* 9, Бишкек: Билим.
- САГЫНБАЕВА, Бурул (2009). *кыргызча-түркчө-түркчө-кыргызча чөптөк сөздөгү*, Бишкек: Avrasya уауыны.
- ТУРДУГУЛОВ, А. (2005). *Кыргыз Классикасы*, Бишкек: Н.М.У.
- ШАМШИЕВ, Бекташ (1994). *Барпы Изилдөөлөр Эскерүүлөр Арноолор*, Бишкек: Кыргыз Энциклопедиясынын Башкы Редакциясы.
- САМАГАНОВ, Ж. (1976). *Советтик Кыргызстан Жазуучулары*, 2. басылышы, Фрунзе: Кыргызстан басмасы.
- САТЫЛГАНОВ, Токтогул (2014). *Кедейкан*, Бишкек: Турар Басмасы.
- ЭРКЕБАЕВ, А (2014). *Токтогул-тандамалар* Бишкек: Турар Басмасы.
- СОРОНОВ, Омор, (2014). *Биз Билген Жана Биз Биле Элек Токтогул*, Бишкек: Турар Басмасы.